

1. pielikums

Papildinājums 2.1.8.nodaļai „Vienotas sociālā darba rezultātu novērtēšanas sistēmas izveide”

Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības jomā laika posmā no 2005.gada – 2011.gadam bija spēkā LM izstrādātā Profesionāla sociālā darba attīstības programma 2005. – 2011.gadam, kas noteica programmas mērķus, politikas un darbības rezultātus. Saskaņā ar Attīstības plānošanas likumu LM katru gadu līdz 1.maijam sniedz Ministru Kabineta informatīvo ziņojumu par programmas ieviešanu. Kā redzams 1.tabulā, Profesionāla sociālā darba attīstības programmā 2005. – 2011.gadam ir uzskaitīti sasniedzamie rādītāji, kuri tikai daļēji ir kvantitatīvi izmērāmi. Bez tam atsevišķiem rādītājiem kā atskaites punkts ir minēts programmas vidus posms 2008.gads, nevis beigu posms 2011.gads.

1.tabula

Profesionāla sociālā darba attīstības programmā 2005. – 2011.gadam noteiktie rezultatīvie rādītāji programmas politikas rezultātu un darbības rezultātu sasniegšanai

- programmas ieviešanas rezultātā, 2008.gadā sociālā darbinieka izglītību par valsts budžeta līdzekļiem iegūst apmēram 300 studenti un pašvaldību sociālajos dienestos 2008.gadā apmēram 1/3 daļa no visiem sociālā darba speciālistiem ir sociālie darbinieki ar atbilstošu izglītību vai tādi, kuri turpina to iegūt;
- uz 2008.gadu vairāk nekā 1300 sociālā darba speciālistu vai sociālo institūciju darbinieku, kuru tiešais darbs saistīts ar klientiem, ir ieguvuši atbilstošu izglītību vai beiguši, kādu no tālākizglītības kursiem;
- republikas pilsētu un rajonu pašvaldības saņem valsts mērķdotāciju sociālo darbinieku, kuriem ir vai kuri iegūst otrā līmeņa profesionālo augstāko vai akadēmisko izglītību sociālā darba jomā un kuri pašvaldību sociālajos dienestos un pašvaldību domēs/padomēs veic sociālo darbu ar ģimenēm un bērniem, atalgojuma daļējai nodrošināšanai un valsts sociālās apdrošināšanas obligātajām iemaksām (kopā 848 sociālo darbinieku algošanai);
- sociālie darbinieki ir nodrošināti ar metodiskajiem materiāliem darbam ar riska un nelabvēlīgajām ģimenēm u.c. sociālās atstumtības riskam pakļautajām iedzīvotāju grupām;
- sagatavots informatīvs materiāls, lai pilnveidotu sociālā darba speciālistu tālākizglītības sistēmu;
- izstrādāta metodika, ar kuras palīdzību novērtēt sociālā darba kvalitāti;
- pašvaldībās notiek sadarbība starp izglītības iestādi, sociālo dienestu un policiju, uzlabojot starpinstitucionālo sadarbību darbā ar riska un nelabvēlīgajām ģimenēm;

- ar valsts finansiālu atbalstu tiek attīstīts sociālais darbs ar dažādām sociālās atstumtības riskam pakļautajām iedzīvotāju grupām;
- izveidota un darbojas Padome, kuras galvenie uzdevumi ir: izvērtēt situāciju sociālo pakalpojumu jomā; iesniegt priekšlikumus LM par sociālo pakalpojumu attīstību un kvalitātes novērtēšanu; apzināt un izvērtēt jomā esošās problēmas, kā arī ierosināt un veicināt pētījumu veikšanu un iegūto datu analīzi; izvērtēt esošos normatīvos aktus, apzināt jaunu normatīvo aktu nepieciešamību un veicināt to izstrādi; sniegt priekšlikumus politikas dokumentu izstrādē, izvērtēšanā un pilnveidošanā; sniegt LM priekšlikumus par prioritātēm un veicināt nepieciešamo pasākumu realizēšanu prioritāšu ieviešanai.

Avots: „Profesionāla sociālā darba attīstības programma 2005. – 2011.gadam”, pieejams www.mk.gov.lv, skatīts 14.06.2012.

Nemot vērā, ka daļēji izmērāmi rādītāji ir noteikti tikai daļai no programmā izvirzītajiem mērķiem, tad 1.tabulā norādītie būtu vairāk vērtējami kā darbības virzieni nevis programmas īstenošanas rezultātā sasniedzamie rādītāji.

Sociālā darba rezultātu uzraudzība un novērtēšana

Sociālās palīdzības plānošanas dokumentu izstrādes un novērtēšanas sistēma un tās sasaiste ar sociālo dienestu darbu un tās rezultātiem ir atspoguļota 1.ziņojuma sadaļā 2.4.1. Trupinājumā tiks analizēti plānošanas dokumentos noteiktie mērķi un to uzraudzības un novērtēšanas instrumenti.

“Profesionāla sociālā darba attīstības programmā 2005.-2011.gadam” ir iekļauta informācija par politiku un darbības rezultātiem, kuri jāsasniedz pārskata periodā:

Politikas rezultāti:

- lielākam studentu skaitam par valsts budžeta līdzekļiem ir iespēja studēt otrā līmeņa profesionālās augstākās izglītības sociālā darba studiju programmās un iegūt sociālā darbinieka kvalifikāciju;
- ir attīstīta sociālā darba speciālistu tālākizglītības sistēma;
- sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības nodrošināšanā iesaistīti sociālā darba speciālisti ar atbilstošu izglītību;
- pašvaldībās ir attīstīts sociālais darbs ar ģimenēm un bērniem un citām sociālas atstumtības riskam pakļautajām iedzīvotāju grupām;

- pašvaldības ir motivētas sadarboties sociālā darba pakalpojuma sniegšanai ģimenēm un bērniem;
- sociālo pakalpojumu sniedzēji regulāri apmainās ar labās prakses piemēriem;
- ir cēlies sociālā darba speciālistu profesiju prestižs.

Darbības rezultāti:

- sociālo pakalpojumu sniedzēju institūcijās praktizējoši sociālā darba speciālisti ir ieguvuši atbilstošu izglītību par valsts budžeta līdzekļiem vai ESF līdzekļiem;
- pašvaldības saņem valsts līdzfinansējumu sociālo darbinieku algošanai, kuri veic sociālo darbu ar ģimenēm un bērniem;
- visās pašvaldībās ģimenēm un bērniem ir pieejami sociālā darbinieka sniegtie pakalpojumi;
- regulāri tiek novērtēta sociālā darba ieviešanas gaita sociālo pakalpojumu sniedzēju institūcijās, t.sk pašvaldību sociālajos dienestos;
- samazinās bez vecāku gādības palikušo bērnu un nelabvēlīgo ģimeņu skaits.

Labklājības ministrija, novērtējot programmas izpildi¹ secina, ka programmas realizācijas laikā no 2005.gadam līdz 2011.gadam ir izdevies sasniegt vai daļēji sasniegt un īstenot lielāko daļu no plānotajiem pasākumiem. Tikai viens no Programmas pasākumiem pilnībā netika realizēts. Programmas daļēja izpilde tiek pamatota ar finansējuma trūkumu, jo papildus valsts budžeta līdzekļi Programmas realizācijai netika piešķirti. Tādējādi LM novērtē, ka īstenotie pasākumi un sasniegtie Programmas mērķi un apakšmērķi ir uzskatāmi par pietiekami veiksmīgu Programmas īstenošanas rezultātu - profesionāla sociālā darba attīstība valstī ir veicināta, tādējādi nodrošinot iedzīvotājiem iespēju saņemt kvalitatīvus un viņu vajadzībām atbilstošus pakalpojumus².

Atbilstoši informatīvajā ziņojumā par “Profesionāla sociālā darba attīstības programmas 2005.-2011.gadam” izpildi sniegtajai informācijai pārskata periodā ir sasniegti šādi rezultāti:

- no 2005. gada līdz 2011. gadam pavisam 969 personām bija iespēja studēt par valsts budžeta līdzekļiem un iegūt sociālā darbinieka kvalifikāciju;
- 2008. gadā - 69% no nepieciešamajiem sociālā darba speciālistiem bija sociālie darbinieki ar atbilstošu II līmeņa augstāko izglītību. Turpmākajos gados šī proporcija ir attiecīgi 2009.gadā - 69% un 2010.gadā - 64%;

¹ Informatīvais ziņojums par “Profesionāla sociālā darba attīstības programmas 2005.-2011.gadam” izpildi, pieejams <http://polsis.mk.gov.lv>, skatīts 29.06.2012.

² Informatīvais ziņojums par “Profesionāla sociālā darba attīstības programmas 2005.-2011.gadam” izpildi, pieejams <http://polsis.mk.gov.lv>, skatīts 29.06.2012.

- uz 2010.gadu būtu bijis jābūt pašvaldībās vidēji 2248 sociālā darba speciālistiem. Ņemot vērā iedzīvotāju skaitu valstī 2010.gadā un esošo sociālā darba speciālistu skaitu ar I un II līmeņa izglītību, kā to nosaka likums, jāsecina, ka likuma norma 1:1000 izpildīta tikai par 49%. Lai gan pašvaldības LM datus par speciālistu skaitu sociālajā dienestā iesniedz līdz kārtēja gada 15.februārim LM savā ziņojumā ir norādījusi, ka datus par 2011. gadu uz ziņojuma sagatavošanas brīdi nav bijis iespējams apkopot, tomēr nenorāda šādas situācijas iemeslus;
- pavisam kopā no 2007. gada līdz 2009.gada jūnijam mērķdotācijas ir saņēmuši 606 sociālie darbinieki. Vidējais mērķdotācijas saņēmēju skaits 2007.gadā bija 196 sociālie darbinieki no 97 pašvaldībām, 2008.gadā bija 196 sociālie darbinieki no 88 pašvaldībām, 2009.gadā 212 sociālie darbinieki. Ne 2010.gadā ne 2011.gadā mērķdotācija netika atjaunota.;
- tika pilnveidotas sociālā darba speciālistiem nepieciešamās zināšanas darbam ar dažādām sociālās atstumtības riskam pakļautajām iedzīvotāju grupām un nodrošināta iespēja sociālajiem aprūpētajiem, sociālajiem rehabilitētajiem un sociālās palīdzības organizatoriem iegūt atbilstošu kvalifikāciju. Apmācīti un atbilstošu kvalifikāciju kopā ieguvuši 1712 sociālā darba speciālisti un citi sociālajās institūcijās strādājošie darbinieki.
- ar labklājības ministra 2006.gada 28.augusta rīkojumu Nr.128 tika izveidota Sociālās darba speciālistu sadarbības padome. kopš 2006.gada ir ierosināti dažādi grozījumi normatīvajos aktos, lai stiprinātu sociālā darba profesiju – nosakot ar likuma spēku obligāto sociālā darba izglītību un iespēju sniegt sociālos pakalpojumus un sociālo palīdzību tikai attiecīgo izglītību ieguvušiem speciālistiem. Kā arī nosakot kā obligātu uzdevumu pašvaldībām – nodrošināt supervīzijas sociālā darba speciālistiem. Padome ņēma dalību, lai sagatavotu grozījumus Profesijas klasifikatorā, aktualizējot profesijas standartu „Sociālais darbinieks”. 2011. gadā galvenie jautājumi un uzdevumi bija saistībā ar jaunā politikas plānošanas dokumenta “Pamatnostādnes profesionālā sociālā darba attīstībai 2012. – 2017.gadam” izstrādes uzsākšanu.
- programmas īstenošanas laikā noorganizēti 54 semināri. Sociālo pakalpojumu pārvalde no 2007.gada līdz 2009. gadam nodrošināja metodisko atbalstu, kā arī sniedza konsultācijas sociālo pakalpojumu sniedzējiem un pašvaldībām sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības jomā. 2009. gadā, sakarā ar kopējo samazināto finansējumu Pārvalde neorganizēja seminārus. Pēc Sociālo pakalpojumu pārvaldes likvidēšanas ar 2009.gada 1.jūliju metodisko atbalstu turpināja sniegt LM, nodrošinot un sniedzot konsultācijas sociālo pakalpojumu sniedzējiem un pašvaldībām sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības jomā.

- nodrošināta iespēja 1541 invalīdiem darbspējas vecumā saņemt profesionālās rehabilitācijas pakalpojumus. Turpinās atbalsta sistēmu invalīdiem pilnveidošana – personām ar redzes, dzirdes un garīga rakstura traucējumiem, un mazināts invalīdu sociālās atstumtības risks, ieviešot jaunus sociālā atbalsta pasākumus rehabilitācijas, nodarbinātības un sociālo pakalpojumu jomā pēc iespējas tuvāk personas dzīves vietai. ESF atbalstu turpina saņemt 7,7 tūkstoši Latvijas iedzīvotāju.

Apkopojot informāciju par sasniegtajiem rezultātiem un salīdzinot tos ar iepriekš noteiktajiem politikas un darbības rezultātiem, jāsecina, ka ziņojumā norādītā informācija par programmas izpildes analīzi, tikai daļēji ļauj izdarīt secinājumus par programmas rezultātiem. Ziņojumā nav iekļauta informācija, kas ļautu novērtēt tādus mērķus kā, piemēram,

- ir cēlies sociālā darba speciālistu profesiju prestižs;
- samazinās bez vecāku gādības palikušo bērnu un nelabvēlīgo ģimeņu skaits.
- ir attīstīta sociālā darba speciālistu tālākizglītības sistēma;
- pašvaldībās ir attīstīts sociālais darbs ar ģimenēm un bērniem un citām sociālas atstumtības riskam pakļautajām iedzīvotāju grupām.

Tādējādi, izskatot informatīvo ziņojumu par programmas izpildi, jāsecina, ka sociālā darba rezultāti tiek tikai daļēji novērtēti. Šāda situācija veidojas, jo, plānošanas dokumentā izvirzot sasniedzamos mērķus, katram mērķim netiek noteikts kvantitatīvs sasniedzamais rezultāts (indikators), kā arī instruments, ar kādu sasniegto rezultātu būs iespējams novērtēt. Lai gan atbilstoši attīstības plānošanas likumā noteiktajam, attīstības plānošanas dokumentu īstenošanā visos pārvaldes līmeņos ir jānodrošina to ietekmes izvērtējums, esošais ziņojums šādu informāciju nesatur.

Rezultātu uzraudzības un novērtēšanas mehānisms ir noteikts arī reģiona līmeņa sociālo pakalpojumu attīstības programmās (skat. 1.ziņojuma 2.4.1.sadaļu). Visās programmās ir ietvertas sadaļas par programmas īstenošanas novērtēšanas mehānismiem, tomēr to detalizācijas pakāpe ir ļoti atšķirīga. Tā piemēram, Vidzemes reģiona alternatīvo sociālo pakalpojumu attīstības programmā³ tiek paredzēts balstoties uz pieejamajiem resursiem veikt, programmas īstenošanas novērtēšanu divos līmeņos, paredzot, ka ar minimāliem līdzekļiem, veic tikai atsevišķu programmas īstenošanas aspektu novērtēšanu (1.līmenis), vai arī, piesaistot programmu novērtēšanas speciālistus, veic regulāru, uz izpēti balstītu programmas īstenošanas monitoringu (2.līmenis). Šajā programmā piedāvātie novērtēšanas kritēriji pa līmeņiem ir atspoguļoti 2.tabulā.

2.tabula. Novērtēšanas kritēriji pa līmeņiem

³ Vidzemes reģiona alternatīvo sociālo pakalpojumu attīstības programma 2010. - 2017.gadam, pieejama http://www.vidzeme.lv/lv/alternativo_socialo_pakalpojumu_attistibas_programma/, skatīts 14.06.2012.

1.līmenis		
Novērtēšanas kritēriji	Novērtēšanas metode	Informācijas apkopošanas regularitāte
1. ESF programmas „Sociālās rehabilitācijas un institūcijām alternatīvu sociālās aprūpes pakalpojumu attīstība reģionos, 2.kārtas projektu konkursa rezultātu izvērtējums		
Konkursā iesniegto projektu skaits	Konkursa rezultātu apkopojuma analīze	3 reizes laika periodā no 2010.-2014.gadam (atbilstoši uz katru konkursa kārtu)
Konkursā uzvarējušo projektu skaits	Konkursa rezultātu apkopojuma analīze	3 reizes laika periodā no 2010.-2014.gadam (atbilstoši uz katru konkursa kārtu)
Sekmīgi īstenoto projektu skaits	Konkursa rezultātu apkopojuma analīze	3 reizes laika periodā no 2010.-2014.gadam (atbilstoši uz katru konkursa kārtu)
Projektiem piešķirtie finanšu līdzekļi	Konkursa rezultātu apkopojuma analīze	3 reizes laika periodā no 2010.-2014.gadam (atbilstoši uz katru konkursa kārtu)
Projektos apgūtie finanšu līdzekļi	Projektu īstenotāju informācija	3 reizes laika periodā no 2010.-2014.gadam (atbilstoši uz katru konkursa kārtu)
2. Vidzemes reģiona pašvaldībās pilnveidoto un jaunizveidoto sociālo pakalpojumu izvērtējums		
Sociālo pakalpojumu veidu (daudzveidības) un pakalpojumu sniedzēju skaita izmaiņas, salīdzinājumā ar 2010.gadu	LM apkopoto statistikas datu analīze, pašvaldību SD datu analīze	Reizi gadā
Sociālo pakalpojumu saņēmēju skaita izmaiņas, salīdzinājumā ar 2010.gadu	LM apkopoto statistikas datu analīze, pašvaldību SD datu analīze	Reizi gadā
2.līmenis		
2. Vidzemes reģiona pašvaldībās pilnveidoto un jaunizveidoto sociālo pakalpojumu (SP) izvērtējums		

Sociāli neaizsargāto mērķa grupu pārstāvju skaits, kas sekmīgi atgriezušies darba tirgū	SP sniedzēju aptauja	Reizi gadā
SP ilgtspējas monitorings	SP sniedzēju aptauja	Reizi gadā
SP daudzveidības monitorings	SP sniedzēju aptauja	Reizi gadā
SP pieejamības un pēctecības nodrošinājuma monitorings	Mērķa grupu aptauja	Reizi gadā
SP kvalitātes monitorings	Mērķa grupu aptauja	Reizi gadā
Mērķa grupu apmierinātības monitorings	Mērķa grupu aptauja	Reizi gadā
Apmācīto sociālā darba speciālistu skaits	SP sniedzēju aptauja	Reizi gadā
SP izmaksu efektivitātes novērtēšana	SP sniedzēju aptauja, datu ekonomiska analīze	Reizi gadā

3. Dažādu projektu konkursu rezultātu izvērtējums		
Konkursos iesniegto projektu skaits	SP sniedzēju aptauja	Reizi gadā
Konkursos uzvarējušo projektu skaits	SP sniedzēju aptauja	Reizi gadā
Sekmīgi īstenoto projektu skaits	SP sniedzēju aptauja	Reizi gadā
Projektiem piešķirtie finanšu līdzekļi	SP sniedzēju aptauja	Reizi gadā
Projektos apgūtie finanšu līdzekļi	SP sniedzēju aptauja	Reizi gadā

Avots: Vidzemes reģiona alternatīvo sociālo pakalpojumu attīstības programma 2010. - 2017.gadam, pieejama http://www.vidzeme.lv/lv/alternativo_socialo_pakalpojumu_attistibas_programma/, skatīts 14.06.2012.

Tādējādi Vidzemes reģiona alternatīvo sociālo pakalpojumu attīstības programmā ir noteikti kritēriji, novērtēšanas metode un informācijas apkopošanas regularitāte. Tomēr nevienam no noteiktajiem kritērijiem nav norādīts sasniedzamais rādītājs laika periodā, kā arī bāzes rādītājs, lai nodrošinātu rezultātu novērtēšanu.

Savukārt Latgales plānošanas reģiona sociālo pakalpojumu attīstības programmas 3.daļā Programmas īstenošanas rezultātu novērtēšanas un

uzraudzības kārtība⁴ ir noteikta gan plānotā uzraudzības sistēma, gan uzraudzības metodes. Programmas īstenošanas rezultātu novērtēšanas un uzraudzības kārtība paredz:

- 1) ikgadējā ziņojuma sagatavošanu par stratēģisko mērķu sasniegšanas progresu;
- 2) programmas novērtējuma sagatavošanu reizi 3 gados.

Ir noteikts, ka ikgadējais ziņojums par stratēģisko mērķu sasniegšanas progresu satur pārskatu par:

- uzdevumu izpildi, kurā īsi raksturota uzdevuma izpildes gaita un priekšlikumi nākamajam gadam;
- sociālo dienestu darbības pašnovērtējums;
- pieaicināto sociālo pakalpojumu sniedzēju vērtējums;
- pieaicināto sadarbības partneru speciālistu vērtējums.

Attiecībā par izmantojamām uzraudzības metodēm tiek plānots rezultātu novērtēšanai izmantot kvantitatīvas un kvalitatīvas novērtējuma metodes.

Kvantitatīvi tiek analizēts:

- ieviesto sociālo pakalpojumu skaits,
- speciālistu skaits;
- sociālo pakalpojumu saņēmēju skaits, t.sk. mērķa grupu un pašvaldību griezumā;
- u.c. rādītāji, kas liecina par uzdevumu izpildi un mērķu sasniegšanu.

Tiek paredzēts, ka analīzēm tiek izmantoti pašvaldību sociālo dienestu, sadarbības iestāžu statistika, kā arī sociālo dienestu atzīmes par uzdevumu izpildes kvantitatīvajiem rādītājiem, tādējādi ik gadu parādot sociālo pakalpojumu attīstības dinamiku.

Savukārt, kvalitatīvi programmas īstenošanu plānots vērtēt kontekstā ar sociālo pakalpojumu saņēmēju apmierinātību un viņu vajadzībām. Kvalitatīva vērtējuma saņemšanai tiks veikta:

⁴ Latgales plānošanas reģiona sociālo pakalpojumu attīstības programma 2010. – 2017. gadam, pieejama www.latgale.lv, skatīts 14.06.2012.

- sociālo dienestu darbības pašnovērtējuma ikgadēja aptauja;
- sociālo dienestu vadītāju skaidrojums par uzdevumu izpildes gaitu, kas norādīs uz uzdevuma ieviešanas problēmām un priekšlikumiem turpmākajām rīcībām.

Kvalitatīvā vērtējuma rezultātā plānots panākt kompleksu skatījumu uz programmas ieviešanas finanšu ieguldījumiem, cilvēkresursu ieguldījumiem, pakalpojumu kvalitāti un klientu apmierinājumu.

Piemēri par Vidzemes un Latgales plānošanas reģionu alternatīvo sociālo pakalpojumu attīstības programmu īstenošanas uzraudzību un sasniegto rezultātu novērtēšanu parāda ļoti atšķirīgas pieejas rezultātu definēšanā un novērtēšanā. Pozitīvi vērtējams fakts, ka abu programmu rezultātu apkopošanā un analizē plānots izmantot jau esošos rīkus, piemēram, LM apkopotos statistikas datus. Tomēr neviens no dokumentiem nedefinē kvantitatīvus sasniedzamos mērķus pārskata periodā, kā arī nenosaka programmu uzraudzības institucionālo struktūru un atbildības.

Izvērtējot Vidzemes un Latgales plānošanas reģionu alternatīvo sociālo pakalpojumu attīstības programmās iekļautos rezultātu uzraudzības un novērtēšanas mehānismus, jāsecina, ka tie ir atšķirīgi un neļauj izmantot vienotu pieeju reģiona programmu rezultātu analīzei, kā arī nenosaka programmu izpildes uzraudzības un novērtēšanas institucionālo struktūru, pienākumus un atbildību.